

Kakó se da krompír do noviga dober prihraniti, in pozimi gnjilobe obvarovati.

Gotova skušnja me uči, de krompír skoz celo léto do noviga zmerej prav dober in tečen ostane, ako se spomladi ob času sadeža lepši krompír odbere, in se na dile (pod streho) na senčen kraj kake 3 pedi na debelo razgerne. Potlej se mora pri miru pustiti, ne več preberati, alj mu cime oberati, ampak od kraja jemati. — Tak krompír se lepo nakuha, je kerhkek ko kostanj, rumen ko vosek, in prav dobriga teka.

De pa v jeseni spravljeni krompír v kleti gnjil ne bo, naj se pustí, preden se v klét dene, od vetra dobro presušiti, in potlej še le v suho klét djati. Če ravno bolniga kaj med zdravim ostane, vunder ne bo gnjil, ampak se bo popolnoma med zdravim posušil.

Tako navado imam jez, in dobro mi izide; naj še kdo drug poskusi,

V Skomri 24. rožnika 1850.

Gregor Pečan, fajmošter.

Dobrovoljna beseda, kako naj se kmet pri odkupovavnih komisijah grajšinskih davšin zaderži, kateri se želi škode varovati.

(Dalje in konec.)

II. Dobički, kateri izvirajo kmetam iz vzdignjenja njih nekdanje podložnosti proti grajšinam.

Iz takiga preklicanja nekdanjih gospóskinih davkov izvira kmetam dvojin neizrekljiv dobiček; prvi, de zvnaj presvitliga cesarja in njegoviga vladarstva nimajo nobeniga gospodarja, in de pred vladarsko postavo, pri sodbah in vsih cesarskih uradijah enake pravice vživajo, kakor vsak drug ud države.

Pa nikar! de bi kmete to oprostenoje v enakopravnost nauteagama prerodilo iz dozdanjih mirnih in poštenih ljudi v razujzdance, nepokornike, ali še clo puntarje. Občutek enakopravnosti z vsakim drugim udam države naj nas podbada k spoznanju, de, če hočemo mirno in srečno živeti, moramo ljubiti bližnjiga kakor same sebe in drugim ne storiti kar nam ni ljubo.

Opustimo dozdanje napeto, plašno in nezaupljivo zaderžanje; bodimo si eden do družiga dobrovoljni in odkritoserčni sosedje, pomagajmo si z besedo in djanjem kot čedno zrejeni otroci eniga očeta — in takó bomo vživali vsi zaželjeni sad prave sprave.

Drugi veliki dobiček, ki vzdignjenje prejšne kmetijske podložnosti prinese, je, de je kmet sedaj gospodar vsiga svojiga pridelka, to je, de ni dolžan več tlake delati, in del svojiga pridelka in svoje priredbe drugim deliti, namreč desetine, žitnice, i. t. d. odrajtovati, de požeto žito po svoji zložnosti v kozolec zvozi, in de ni več primoran ž njim čakati, dokler se — dostikrat termastimu — desetinarju poljubi, desetino pobrati. Povejte naravnost, nekdanji podložni! ali ni to nar večí dobiček vašiga oprostenja?

III. Čmu kličejo oprostivne komisije nekdanje podložne pred se?

Vladarstvo je speljanje oprostenja zemljiš vsake kronovine zaupalo deželski komisii, ktere ude so zvolili en del gruntne gospóske, in drugi del kmetje; in ta deželska komisija je postavila okrajne komisije. Deželska komisija vodi vse dela in opravila, okrajne komisije pa pretehtajo nekdanje davšine, če so pravične ali krivične — zadnje koj odveržejo. — Potim odločijo davšine, ki so brez odškodovanja vzdignjene; izpeljujejo precenenje nekdanjih davšin pa tudi vsih priboljškov, ktere so kmetje od gosposk vživali, in razdeljenje zneskov, ter odločijo tretjino, ki jo morajo grajšaki odnehati, tretjino, ki kmeta zadene, in zadnjo tretjino, ktera bo iz deželske kase poravnana.

Iz opravil, naloženih okrajnim komisijam, vsakteri lahko prevdari, koliko mora biti kmetam ležeče, njih nekdanje dolžnosti proti gospóskam pravično razjasniti, vse davke po zadnji veljavi v prerajtanje dati.

Zatorej se nikar ne branite okrajnim komisijam svoje prejšnje opravila pri grajšinah pravično povedati, pa tudi vse tisto na znanje dati, kar so vam grajšine pri opraviu vaših davkov ali del dajale ali dolžne bile dajati. Kdor to opustí, je sam kriv, če ga bo večí odškodovanje zadelo, kot bi ga bilo imelo zadeti. En izgled bo to zapopadno razjasnil:

— — — Nekdo napiše enimu svojih nekdanjih podložnikov po starim urbarju vsakdanjo gruntarsko tlako, ki je znesla 104 dni z ko-

nji po 12 kraje.	20 gold. 48 kraje.
104 z rokami po $4\frac{2}{3}$ kraje.	8 " 2 "

vsiga vkup . 28 gold. 50 kraje.

Podložni ne pride na vabljenje k prerajtanju, in okrajna komisija prevdari odškodovanje po napovedu gospóske. Pri prejemi odškodniga lista vidi termasti kmet, de mu je veliko več kot tretjina nekdanjiga gospóskiga davka v odškodovanje naloženo. Ročno pobše vse svoje pisma, in jo pobriše do Ljubljanske okrajne komisije, ter skaže odkupno pismo tlake, po katerim je gospóski za vso tlako samo 10 gold. šlo.

Iz gole dobrote, ne pa po dolžnosti, je komisija v zastopnosti z gospósko odškodvanje tlake po pismu prerajtala.

Marsikteri davki stariga urbarja so tako o času prejema ali kafranja znižani, še clo odkupljeni, in take prenarodbe so v prejemnih pismih, v gosposkih bukvičah ali pa v posebnih listih popisane. Take skazovanja prinesite sabo h komisijam, de bodo zamogle vas škode varovati. Tega pa nikar ne mislite, de je okrajnim komisijam na vašim podkrižanju ali podpisu kaj ležeče. Tretjino odškodovanja bote mogli plačevati, takó vleva postava, ali podkrižajte ali pa ne, pridite na vabljenje ali pa ne, ali se ustite ali ne — takó zapové postava. Toliko pameti in prevdarka se vender pri vas sme iskati, de le dobra beseda najde dober kraj, — de od cesarja postavljene gospóske je treba spoštovati, jih ubogati, in jim zaupati. Kdor tega ne storí, naj si sam sebi pripiše škodo, ki ga zavoljo nepokoršine zadene, in naj pametnim ljudém nikar za zlo ne vzame, če ga nevedneža, svojoglaveca, nehvaležnika, ali še kaj več grajajo. *)

Dr. Orel.

Zdej jih poznamo!

Po 171. listu »Gracarce« prisiljeno razjasnjenje.

Ko dopisúni „Lloyda“ in „Gracarce“ z vsim svojim nesramnim natolcevanjem nič niso mogli opraviť zoper slovensko društvo na Krajskim, ktero mirno svojo pot v prid omíke in povzdige domačiga jezika napreduje, so se ti dopisúni kakor bramorji iz ene njive na drugo, kakor gosence iz eniga drevésa na družiga spravili čez „Novíce“ in jih silno grajati začeli, de se ne pečajo le s kmetijskimi in rokodelskimi rečmi, ampak de bravcam tudi razlagajo druge reči in pripovedujejo, kaj se po svetu godí, de bi kmetje tudi od sveta kaj zvedili. Na vse to se je spodobno odgovorilo, in od tega časa so imele tudi „Novíce“ mir.

Zdaj je pa spet od ravno tiste stranke jela pohujšljiva sapa pihati in se po „Gracarci“ obrača zoper kmetijsko družbo, ter njene postave gloda, ako

*) Ta dobrovoljna beseda izvira iz brezpametne govorice nekterih slabo podučeni in podšuntanih kmetov, ki še zmiraj trobijo, de ta patent, ki veléva, de imajo kmetje kaj plačati, ni pravi, ki so ga cesar Ferdinand dali! — Kakšna laž in zmôta je vunder tako govorjenje! Vred.

ravno so bile v občnem zboru, 20. novembra p. l., od cele družbe poterjene. Tudi živinozdravniška šola na Poljanah se ti stranki prav ne zdi, ter jo spodkopati želi. Žalostno je, in vsaciga domorodca mora z britkostjo napolniti, de možje, ki bi imeli take deželi potrebne naprave na vso moč podpirati, jim že koj v začetku razpertije nakoplujejo, in de je satan tudi tukaj začel ljuliko sejati. Naj se ti možje ne bojé, de bo kmetijska družba od njih rešenja pričakovala, če v kakošne denarne zadrege pride, zakaj po njih strastnim in pohujšljivim ravnanju spoznamo, de so oni le enaki tistim bramorjem, kateri mlade korenince spomladanjskih zeliš na skrivnim spodjedujejo.

Ker pa ravno ti možje želé, de naj bi „Novíce“ le od kmetijskih reči pisale, damo pri ti priliki svét na znanje, kakó de se bramorji polové: Prazni piskerci se v zemljo zakopljejo, s perstjo pokrijejo in le toliko se duška pustí, de v piskerce popadajo, kader po svojih škodljivih opravilih po persti rijejo. Tudi mi si bomo prizadevali, kolikor je v naši moči, koristne domače naprave takih škodljivih žival varovati, de se jim po očitnim ravnanju taka past nastavi, v katero se bojo ti bramorji sami sebe vjeli. Kmetovavec že precej visoko stopnjo razumljivosti doseže, če škodljive gosence, čerwe, kebre in druge marčese, ljuliko, plevél in škodljive zeljša pozna, de jih vé zatreti, — tudi naša domovina se more veseliti, de je po „Lloydu“ in po undanji „Gracarci“ na tanjko svoje nasprotnike spoznala, in de zdej vé, kakó de iz Ljubljane v Novomesto in iz Noviga mesta v Ljubljano pelje tisti osebuji telegraf, iz kteriga „Lloyd“ in „Gracarca“ dobivata večkrat svoje lažnjive in dražljive pisarije pod mnogoverstnimi čerkami, ktere so celi deželi v sramoto.

Če prav domorodec iz prave ljubezni do svoje domovine dobre svete na znanje daje in če tudi očitno pa pravično in pošteno razodeva, kar bi se morebiti popraviti imelo, mu bo vsak človek, ki vstavni čas zapopade, za to še iz serca hvaležin; — če pa ljudje, kterim so „vstavne pravice“ očitna gnjusoba, ki nimajo ne iskric prave ljubezni do dežele, v kateri prebivajo, v eno mero le huskajo, podpihujejo, natolcujejo in mir in pokoj kratijo, in razpartije delajo — se moramo z zaničevanjem oberniti od tacih sovražnikov domovine. Le dobro je, de jih poznamo, de zdej na tanjko vémo: kateri so draživci!

Ambrož.

Dopis iz Istrije.

V zlate bukve zasluži zapisano biti slovansko društvo v Terstu. Prašali me bote: zakaj? Dobro in lepo je storilo, da mu ga je malo para. Posušilo je veliko solz, veliko skerbí je odvzelo, veliko žalostnih razveselilo. Znano je, de je lansko léto Istrijo suša zaterla, tri mesce ni deževalo; žito je komej iz zemlje prilezlo, majhen klasič napravilo, klasič, kateri je imel 2 ali 3 otrobne zernica. Turšica se je večidel posušila, brez da bi bila klas delala, trava se je takó reči suha kosila; drevje se je posušilo, posušile — so se naše vode; po 5 in 6 ur delječ so ljudje po vodo hodili; veliko časa so s tem delam potrosili — in kaj so domú dopeljali? malo smradljive vode. Vse je dežja želelo, vsi smo dežja prosili; uslišani smo bili, ako ravno kasno. Toliko zaželjeni dež nas je nekoliko razveselil — ali oh, nova žalost! Toča se usuje in razbija, dokler vsiga ne razbije. Nesrečni Istrijanec ima v žetvi in tergatvi manj, kakor takrat, kader je sejal; zató za njega ni bilo ne veseliga dneva, ne vesele ure več; ni se slišalo petja na polju, ne v vinogradu; slišale so se povsod le míle besede: „to zimo bomo mogli glada (lakote) umreti.“ Pohvaliti moram Istrijanca, de zna nevoljo poterpljivo prenesti; brez tožiti se so pro-

sili Bogá za pomoč. In zares posebna previdnost božja jih je smerti otela; Bog je dal repe, ktera je veliko ubogih preživila. Po trikrat na dan so repo kuhali, otrokam so sirovo dajali; milo mi je bilo viditi nedolžne otročiče sirovo repo in sirov bob jesti, kteriga so jim starši dajali, da bob grizejoči nekoliko pozabijo lakoto, in da jih za kruh ne prosijo, kteriga srednji kmetje po več tednov niso imeli. Da so mogli živino preč dati, to se vé, ker sená ni bilo. Resnica je, da o somnju (na sv. Jerneja) lansko léto je bilo goveje mesó po 4 kraje. funt; vsak je zaklal svojo živino, ker je ni mogel prezimiti. Zató pa letas po 10 kraje. mesó jémo, pri vsem tem, da žito, senó in terta lepo kaže.

Na dolgo sim vas peljal, dragi Slovenci! saj mi ne boste zamerili. To sim vam povedal, da vidite in spoznate silo, v kateri smo bili in da bote znali ceniti dobro delo, ki ga je slovansko društvo v Terstu storilo. Denarje nabéra, žito in bob kupuje, in ga zdej, ko je nar večí sila in potreba, ubogim Istrijancam v dar pošilja. Danes je tisti srečni dan, da nam pride od dobroserčnih Slovincov veliki dar — 20 voz žita — dar, kteriga hvaležni Istrijanec nikdar ne bo pozabil; léta in léta bo govoril, kakor danes: „Bog daj našim dobrotnikom dobro srečo in zdravje.“ Od tega dara bo pripovedoval starec sinam in vnukam, ter bo slavil in hvalil dobrotnike iz Tersta. Ve pa, drage „Novíce“, zapišite slovansko društvo iz Tersta v zlate bukve, da slavno nje imé za vse čase ostane!*)

Zminj (Gimino) 2. rožnika 1850. Miha Debelak.

Dopis in Štajarskega.

30. rožnika 1850.

14. rožnika t. l. so v Cerkevcah nad Ptujom zlati denarji izkopani bili. Ležali so čisto plitvo v zemlji blizo ceste, ki skozi Cerkovsko vas pelja, v loneu, kteriga dno je celo bilo, drugo pa je že bilo razpadlo. Kmet je pri svoji novi hiši poleg ceste, v katero se misli preseliti, potem ko je dom sinu izročil, za novo gnojíše dal zemljo znižati, in pri ti priliki je fantič na zakopane denarje zadel. Vsi so od Rimskih cesarjev, Tiberija, Klavdija, Nerona, Vespaziana, Tita in Domiciana; Neronovih pa jih je naj več. Novejših nič ni med njimi. Téh, ktere je kmetovavec pokazal, je 41; 36 jih je bilo tehtanih, ti znesejo malo de ne 15 lotov. Ko so bili oprani, so bili vsi lepo svetli in napisi tako ohranjeni, da se lahko berejo, razun nekterih, ki so že bolj zglodani. Glave so takó izrazno narejene, da jih človek mora cesarjem popolnoma podobne spoznati. Na drugi strani je večidel boginja, naj večkrat Salus in Victoria. Zemljiše tega kmeta je svoje dni Studeničkeh nun bilo, ktere so tukej grajšinsko pristavo imele.

Čudo pa je to, kako so leti zlati v to zemljo prišli, ki je tako prodnata, da bi človek težko verjel, da je že tačas kako imenitno selo tukej bilo, zakaj več kakor jezeroletno obdelovanje bi jo bilo moglo bolj zboljšati, ko je zdaj. Pripoved še živi in znamnja so sém ter tjé očitne, da je tu svoje dni Drava tekla. Ravno nemogoče ni, da je ta stran polja o Rimskih časih lepo obdelana, rodovitna zemlja bila in prijazne sela imela (tačas so morde ti denarji zakopani bili), pozneje pa je Drava prederla, ter černo perst odnesla, globokeje denarje pa pustila, ki so takó sčasama na verh prišli. — Berž ko ne naše polje še starinske imenitosti zakrite ima.

Tako je od Pahorja proti Ebensfeldskimu gradu nekedaj podzemeljsk zidan vodotok šel; takó sim sli-

*) S serčnim veseljem uverstimo ta dopis »Novicam« in prosimo častitiga gosp. dopisnika, da bi nam večkrat kaj pisal. Vred.